

CIKLI I
KRESHNIKËVE

MARTESA E HALILIT

Martesa e Halilit

(teksti i rapsodisë)

**Pajisur me fjalor shpjegues*

Në kopertinë:

Gazmend Leka - Martesa e Halilit

Lum për ty, o i lumi zot!
Fort po shndritë njaj diell e pak po xe'¹
Ç'p'e merr frima² rrapin e Jutbinës!³
Borë e madhe qi ka ra,
5 randojnë ahat për me u thye,
kin çetinat⁴ vetëm kreshtat,
ushtojnë lugjet prej ortiqesh,⁵
prej ortiqesh, kah po bijnë ndër gropa.
Janë ra vashat me gja⁶ n'lumë,
10 kanë gjetë lumën tanë ngri akull;

¹ Po nxeh pak (dielli).

² (fryma) era

³ qytet në Kroaci

⁴ pishë, borigë

⁵ ortek – bora që shkëputet nga maja e malit dhe rrëzohet poshtë në luginë

⁶ gjë e gjallë, bagëti

- kanë nisë vashat me lypë⁷ krojet,
 kanë gjetë krojet tanë ngri hej.⁸
 Ça kanë qitun e kanë thanë?
 - Kur t'bjë zoti me e lirue,⁹
- 15 gjaja e gjallë, druem, ka mbarue!
 Po, zot, ç'janë njata shtegtarë,
 veshë e mbathë porsizotnij?
 Mos janë nisë trimat për me çetue,¹⁰
 qi ata qafat kurr s'mund i kalojnë!
- 20 Ka qitë Jera edhe u ka thanë:
 - O nuk janë, jo, krushq darsmorë,
 se ata paresh¹¹ ranë n'lumë;
 sa dalë Muji me kreshnikë,
 a thue ndeshet m'ndoi gja¹² malit!
- 25 T'kjoshim falë, o i madhi zot,
 sa shpejt diellin ma xu reja!
 Shpejt ma endi 'i pëlhurë t'gjanë e t'gjatë!
 E i ka veshun majet rreth e rrokull,
 qi, kur janë kapë trimat tu lumi,
- 30 kaq përzi i ka frima plajm¹³ e re,
 askurrnja shoshojnë trimat s'p'e njofin.

⁷ të kërkojnë

⁸ kongjij, shufra akulli

⁹ të lirojë, të shkrijë akullin

¹⁰ dal me çetë për të bërë trimërita, për të plaçkitur, për t'u mundur me kundërshtarit etj.

¹¹ pak më parë

¹² gjah

¹³ borë e imët që e ngrë era prej tokës

- In ngri trimat me sharrue,¹⁴
 por n'breg t'lumit - kulla e Mujit,
 T'tanë për darkë Muji i ka ndalë.
- 35 Kqyr shka bani Gjeto Basho Muji!¹⁵
 E ka vu një barrë dru t'vogël n'zjarm,
 treqind vetë priherë m'u xe,¹⁶
 atherë trimi u ka avit bucelat,
 atherë trimi u ka avitë fuçijat.
- 40 In¹⁷ bucelat plot raki,
 in fuçijat plot me venë.
 Sa shpejt frima burrave u ka ardhë!
 Sa shpejt gjaku trimave po u xehet!
 Kanë marrë llafin e po llafiten,
- 45 kanë marrë gazin e po gazmojnë,
 kanë nisë trimat Mujin p'e pëvetin:¹⁸
 - N'votër tande kem' qillue,
 mos na ki randë për një fjalë!
 Pash një zot, Mujë, qi t'ka dhanë,
- 50 qysh Halilin s'e martove?
 Janë martue krejt moca¹⁹ e tij,
 djelm e çika zotynë u ka falë,
 djelt e tyne n'lojë t'tanë janë dalë.²⁰

¹⁴ mbetur keq, për të vdekur

¹⁵ çetobash, kryetar çete

¹⁶ menjëherë të nxehen

¹⁷ ishin

¹⁸ po e pyesin

¹⁹ mosha

²⁰ janë rritur

- A t'u dhimtën paret për me i dhanë?
 55 A t'u dhimten darsmat për me i ba?
 Tutna²¹ djaln dikush po na rre.²²
 shpesh e shpesh po bje' n'Kotorre t'reja,²³
 rob të gjallë djaln p'e xanë.
 Le' konakun, Mujë, qi s'po ta fikin,
 60 ma zi fisin, Mujë, po na koritin.²⁴
 As be m'zotin trimi nuk ka ba.
 - Faqebardhë, more shokë, ju kjoshi,
 se mirë hallin po ma diki, burra!
 Mana²⁵ paret s'm'u kanë dhimët me i dhanun!
 65 Mana, darsmat s'm'u kanë dhimët me i bamun!
 Ju t'pavllazën, shokë, s'kini qillue,
 kuj po i dhimen darsmat për vlla t'vet?
 Ky edhe s'asht, or burra, cub²⁶ flligshtish,²⁷
 mirë e njihni, se â daji²⁸ trimnish.
 70 Qi për n'dashtë me m'pru marren²⁹ te shpija,
 he, ktij zoti i shkimët³⁰ hisen e diellit!
 E n'pastë menden me na koritë fisin,

²¹ frikësohem

²² po na e gënjen

²³ qytet në Dalmaci

²⁴ turpërojnë

²⁵ Besa! (shprehje përbetimi ndër malësorë)

²⁶ ai që bën grabitje me trimëri

²⁷ fëlliqësi, poshtërsi

²⁸ trim

²⁹ turpin

³⁰ t'i shuajë

- gjujma, re, qetash me kokërr rrfeje!
Zirma tokë, përjashta n'natë të vorrit!
- 75 At be m'zotin djali por ka ba:
- Kah kam vlla e kah kam motër,
deksha para, n'u martosha!³¹
Se gjithë grat e Krahinës³², ku janë,
se gjithë vashat e Jutbinës, ku janë,
80 bash³³ si motra qi po m'duken.
Dheu m'ka mlue³⁴ e fat s'i qita vedit,
po s'e mora Tanushën e krajlit.
E un Tanushën vetë e ko' pa,
kur kem' pasë besë me Krajli.
- 85 Gja ma t'mirë s'shef njeri nën ket diell!
Vetulla e saj ndrejt si fiskaja,³⁵
shteku i ballit si shteku i malit,
kur merr hana me pranue,³⁶
syni i saj si kokrra e qershisë,
90 e ka qerpikun si krahi dalIndyshës,
ftyra e saj si kuqet molla n'degë,
hunda ndrejt si kalemi i Tushës,³⁷
goja e vogël si lula qi shpërthen,
dhamët e bardhë si gurzit e lumit,

³¹ Vdeksha më parë se të marthohem!

³² Krajna – vend në Bosnjë ku zakonisht zhvillohen ngjarjet e rapsodive të kreshnikëve.

³³ pikërisht, tamam

³⁴ Të më mbulojë dheu! (betim)

³⁵ filiz, fidan, thupër e hollë

³⁶ të perëndojë

³⁷ Tusha – argjendar i dëgjuar që stoliste armët

- 95 fill mbas shiut kur po i shndritë dielli,
 qafa e saj si qafa e pllumbit,
 shtati i saj si 'i shtat çetinet,
 misht e dorës porsi rremi i shemshirit.³⁸
 Atherë djali ma s'â pritë pa folë.
- 100 Dorën gojës Muji ja ka vndue,
 aq ma tepër djali â pezmatue.³⁹
 - Prapou, Mujë, se m'ka ardhë dita e dekës!
 - Rend me rend,⁴⁰ Mujo, po flasim,
 ka britë t'madhe plaku Basho Jona.
- 105 - S'e kam lanë, or shokë, për mik, pse s'gjeta,
 s'e kam lanë për pare, pse nuk pata,
 s'e kam lanë për vashë, pse nu'mund hasa,
 veç s'kam dashtë vetë m'u martue!
 - Pa ndigjo, more ti djalë,
- 110 ka folë plaku Osman Aga,
 ditë e madhe nesër ka qillue,
 tridhetë agë kanë me u bashkue,
 tridhetë vasha t'i kanë pru,
 njat ma t'mirën ke me e zgjedhë,
- 115 Tridhetë agë për hajr⁴¹ ta bajmë!
 S'p'e len djali plakun ma me folë.
 - Zoti u vraftë, more agët e Jutbinës!
 Po ku â ndie n'mjet tokës e t'qiellës,
 se muer vllau motrën e vet?
- 120 Qi tanë bijat e Krahinës ku janë,
 tanë si motra qi po m'duken.

³⁸ bimë zbukuruese

³⁹ acaruar

⁴⁰ me radhë

⁴¹ për mbarë

Nji be t' madhe qi kam ba,
 nji be t' madhe n' emën t' zotit,
 njatij t' lumit qi vran e kthiell,
 125 rendon⁴² tokë e rendon qiell,
 qi, ja martohem me gur e dhe,
 ja e kam marrë Tanushën e Krajlit.
 E a ndigjuet, ju agët e Jutbinës?
 Ndeja kuk⁴³ si natën e vorrit
 130 e n' Krahinë cok⁴⁴ s' u martova!
 Por n' qafë m' paçi, mori bjeshkët e nalta,
 kurrku' 'i shtek qi nuk ma lat,
 për me dalun deri n' at Krajli!
 Kjeçë⁴⁵ tuj e ba nji hjeksi⁴⁶ t' vogël,
 135 t' mujshe⁴⁷ detit me i pri der' ndër qafa,
 me ma dejë⁴⁸ krejt ata borë,
 sall⁴⁹ sa t' dal me qitë kunorë,
 qaq fort gazin shokët qi po ma vndojnë,⁵⁰
 ma kanë ngjitë "taraku⁵¹ i Kotorrit"
 140 e frima e gjallë s' u lanka peng për log!
 Sa mirë nama⁵² bjeshkët m' i paska gjue!
 Sa shpejt deti djalin ka ndigjue!

⁴² vë në rend, qeveris

⁴³ vetëm, fillikat, pa njeri

⁴⁴ kurrë

⁴⁵ qeshë

⁴⁶ dredhi

⁴⁷ të mundesha

⁴⁸ shkrij

⁴⁹ veç, vetëm

⁵⁰ këtu: po më tallin

⁵¹ terak, ka i tredhur

⁵² nëma, mallkimi

- E e ka çue nji frimë të fortë,
 e e ka çue nji frimë të xetë,
 145 e e ka lëshue krejt ren e zezë.
 Binë⁵³ ortiqet nëpër gropa,
 ushtojnë malet si prej motit.
 Por tri dit e ma s'ka ngjatë,
 â shkri bora e ka ra n'lume.
- 150 Por tri javë e ma s'ka ngjatë,
 shka e ka ba luma ata t'bardhë?
 T'bardhët e bjeshkëve krejt e ka mbytë n'det!
 Lum për ty, o i madhi zot,
 ç'po këndojnë bylbylat n'mal!
- 155 Ç'po lodrojnë fmija npër fushë!
 - Shpejt me dalë te tbani,⁵⁴
 se ka shpërthye ahi!
 Atherë djali Mujit i ka thanë:
 - Qetash gjogun⁵⁵, Mujë, ti me ma dhanë!
- 160 Aspak gjogun Muji s'ja ka dhanë.
 Gjogut t'vet në shpinë i ka ra
 edhe â nisë Tanushën për me marrë.
 Kur ka ba Muji m'u dredhë,⁵⁶
 mirë po i flet nana e motnueme:⁵⁷
- 165 - Po ti ç'bane, more bir,
 gjogun djalit qi s'ja dhae?
 Rrezik djali me ba me e pasë
 e n'Krajli gja me ta gjetë,
 sa t'jesh gjallë djalit ja kujton!

⁵³ bien

⁵⁴ kasolle e barinjve në stanet malore

⁵⁵ kalë (i bardhë)

⁵⁶ të kthehet

⁵⁷ e moçme

- 170 Sa shpejt Muji kenka dredhë!
 - Ndal, Halil, djalit i ka thanë.
 Gjogun e vet Muji ja ka dhanë
 e 'i msim t'mirë qi ja ka dhanë:
 - Udhë e mbarë të kjoftë tash, more vlla!
- 175 N'megje t'krajlive kur t'bajsh për me dalë,
 kurrkund kryet gjogut mos me ja ndalë,
 gjogu t'çon te Vuke Harambashi.
 Probatin⁵⁸ Vukën vetë e kam pas,
 "falëmeshndet Muji, thuej, t'ka çue;
- 180 për një punë, ti vllath, sot me m'ndimue,
 me m'ndimue me grosh e me shpatë,
 me m'ndimue Tanushën për me e marrë!"
 Atherë djali i ka kçye gjogut n'shpinë.
 - T'mirë u pashim, Muji i ka thanë.
- 185 Ka marrë dromin⁵⁹ për Krajli,
 dy herë djalin kurrkush s'e ka pa.
 Kalojnë male e kalojnë lugje,
 kalojnë breshtë⁶⁰ e kalojnë ashtë,⁶¹
 kalojnë ditë e kalojnë net,
- 190 n'rob t'zotit kurrkund s'hasin.
 Po thotë dielli: "Â ndorja⁶² e eme!"
 Ka thanë hana: "Â ndorja e eme!"
 Kanë thanë orët⁶³: "Â ndorja e jonë!"
 Zot, a flet dhija në mal?

⁵⁸ vëllam

⁵⁹ rrugën

⁶⁰ pyll me bredha

⁶¹ ahishtë

⁶² mbrojtje, besë

⁶³ Ora përfytyrohet si mbrojtëse e njeriut; sipas mitologjisë, çdo njeri ka orën e vet.

- 195 Paska folë dhija në mal!
 Ça ka qitun e ka thanë?
 - Sa t'bjajë dritë ka ndoren dielli,
 t'errmen natë, ka ndoren hana,
 armët e brezit ja rue zana!
- 200 Fort Halili m'asht frigue.
 - Ç'asht ky za, zot, nëpër çeta⁶⁴?
 P'a thue flasin dhitë e malit?
 - Mos gabo, se s'jem' dhi malit,
 se na jem' tri dhi prej shkamit,
- 205 qi rrijmë bashkë me zana!
 Sa mirë djali u ka përgjegjë:
 - Mirë p'e di se â logu i zanave⁶⁵
 e fjalës suej un nuk i luej!
 Syni i jem me ndore t'diellit,
- 210 kamba e eme ndorja e hanës,
 erzi⁶⁶ i armve ndorja e zanës,
 deka e eme me orë çue!
 Kur ka dalë n'bjeshkën ma t'naltën,
 na e ka pa 'i lum t'gjanë e t'gjatë,
- 215 i gjatë ishte det e n'det,⁶⁷
 andej lumet veç e lpe.⁶⁸
 Ka ba gjogut me i dhanë uj,
 tre pash gjogu â dredhë përmbropa.
 Paka 'i njeri për buzë shkami.
- 220 Sa mirë ora p'e pëvetë:

⁶⁴ pisha

⁶⁵ Lëndinë e vogël (zakonisht në mal a në mes të pyllit); vendqëndrimi i zanave.

⁶⁶ nderi

⁶⁷ nga deti në det

⁶⁸ mjegull

- Kah je nisë, djalo, me shkue?
Ndejshëm⁶⁹ djali fort qi po i përgjegjë:
- Për Krajli 'i herë jam drejtue,
der tu Vuku i Harambashit!
- 225 Fort ka qeshë ajo ora e malit!
Kërkund djali s'po kujtohet,⁷⁰
ç'asht aj njeri, qi po i flet.
Sa mirë ora e paska msue!
- Pa mba vesh, or djalë i ri,
230 P'e di mirë, pse kha⁷¹ je dalë,
se t'kam pa ndër Lugje t'verdha,
se t'kam dashtë si sytë e ballit,
t'kam ruejtë natën, t'kam ruejtë ditën,
m'ke pas hije për mbas trupit.
- 235 Aty Vukën ti s'e gje',
aj kah mot â dyndë⁷² Krajlijet;
por avitu 'i herë prej mejet!
A p'e shef qat lumë të gjanë?
Atje i thonë "Te lumi i Tunës⁷³".
- 240 Ndale synin n'at breg lumit,
merr teposhtën der' tu hijet!
A po i shef do çadra t'bardha?
N'mejdis t'tyne 'i shatorr⁷⁴ t'kuq?
Frenin gjogut mos m'ja ndalë,
- 245 fill t'ka çue te e bija e krajlit!

⁶⁹ ngadalë, pa u nxituar, qetë-qetë

⁷⁰ s'po e kupton

⁷¹ këtu

⁷² ka ikur, është shpërngulur

⁷³ Danubi

⁷⁴ çadër

- Ora â shdukë e hupë⁷⁵ në mal,
 djali â shdukë e ra në fushë.
 A varë dielli me pranue.
 Qatherë dita m'konka errë.
- 250 Lum për ty, o i lumi zot,
 ke falë ditën me punue,
 ke falë natën me pushue!
 - Ça ka hana, qi s'po del?
 Kanë pëvetë bylbylat malit.
- 255 - Pritni pak, more zojt e malit,
 ju me kndue, tjetër punë s'keni,
 hana sande ka ndollë xanë,⁷⁶
 ka një ndore me përcjellë!
 Ka përgjegjë dhija në shkam.
- 260 Qatherë djali sa kish ra n'breg t'lumit.
 Ka lidhë gjogun mbrendë n'nji imshtë,⁷⁷
 imshta ishte tanë ahishtë,
 vetë shatorret ndër muzg t'natës po i lypë.
 Kur ka mrrijtë te çadra e kuqe,
- 265 qatherë djali por ka ngulë,
 ka xanë vend përmbas një lisit;
 rrajët e lisit shpërda n'lumë.
 Sa fort djali po mërzhitet!
 Ça ka qitun e ka thanë?
- 270 - Po si s'erdh kurr kjo mesnatë?
 Kur ka falë zotyn mesnatën,
 sa urtisht djali qi p'e mësyn!
 Ma ka xjerrë thikën ma t'preftën,

⁷⁵ ka humbur

⁷⁶ ndodhet e zënë (me punë)

⁷⁷ pyll ahesh; ahishtë e re

- kambadoras asht avitë
 275 edhe e pritka një copë shatorr.
 Ka ba dorë mbrendë me shti,
 aty djali ka gabue,
 se aty dora ndeshë n'ball t'njerit,⁷⁸
 njeri ishte e bija e krajlit.
- 280 Ka lshue vasha një brimë t'keqe
 edhe ndejë a çue prej tremet.⁷⁹
 Treqind çika⁸⁰ pr 'i fjalë janë mbledhë.
 Ç'kje kjo britmë Tanushës po i thonë,
 qi kso vigme⁸¹ kurr s'ke ba?
- 285 Sa butë vasha u ka përgjegjun çikavet!
 Shkoni e bini, mori shoqe,
 si lugat dishka m'u shti
 e prej tremet gjumi m'duel!
 Meiherë çikat kenkan shkepë,⁸²
- 290 meiherë vasha â ulë me ra
 e 'i unazë n'tokë rrotullohet.
 Shpejt e çon Tanusha toket.⁸³
 Kur ka pa ftyrën e djalit:
 - Po ket ftyrë, zot, ku e kam pa,
- 295 qi po m'giet⁸⁴ me t'Halilit?!
 Tjetër djali s'asht durue:
 - Zoti t'vraftë, Tanushës po i thotë,

⁷⁸ në ballin e dikujt

⁷⁹ prej frike

⁸⁰ vajza

⁸¹ britmë, vikamë

⁸² shpërndaj

⁸³ prej tokës

⁸⁴ ngjet

- po a je nieri qi ke besë?
 - T'thashin krahët, more djalë i ri,
 300 sa fort fell⁸⁵ qi paske hi
 treqind shpirtna n'trup me i pasë,
 kurnja drita s'ta ka xanë.
 Hajde mbrendë, kopil⁸⁶, po i thotë,
 se ja desim t'dy përnjiherë,
 305 ja kem' pshtue t'dy përnjiherë.
 Sa mirë djali nuk po ngutet!
 - Ndal nji herë, çikës i ka thanë.
 E t'm'ka nxjerrë shpatën prej millit.
 ka xënë priten n'shtek t'shatorrit,
 310 ka lshue synin rreth oborrit,
 rob i gjallë asajt nuk shifet.
 Atherë djali mbrendë ka hi.
 E ka marrë vasha për doret,
 shpejt e shpejt te 'i odë i prin.
 315 Oda ishte mbushë me pajë.
 Tu 'i kanë zgiedhë 'i parë petka⁸⁷ ma t'mirat.
 t'gjithë ngri n'ari si kokan kanë
 e Halilit para ja ka shtrue.
 - Çou, Halil, shpejto m'u veshë,
 320 se me t'xanë drita qysh je,
 t'dyvet krajli veç na pret!
 Krejt si çikë djali po dan⁸⁸.
 Ka nisë drita me lbardhë⁸⁹ terrin,

⁸⁵ shumë thellë

⁸⁶ djalë dinak, finok

⁸⁷ rrobe, tesha

⁸⁸ dallon, duket

⁸⁹ zbardh

- marrtas⁹⁰ dielli kenka çue.
- 325 Zot, ç'po bajnë çikat e krajlit,
qi kaq heret kenkan çue?
Po ngarkojnë lesh sa ku munden,
për me ra deri n'at lumë;
po shpërndahen gurve t'lumit,
- 330 gurve t'lumit, kah po lajnë,
herë po lajnë, herë po këndojnë.
Del Tanusha n'at breg lumit,
vetë e dyta gisht për gisht,
vend po xanë te gurt e lumit.
- 335 Kanë qitë çikat e e kanë pvetë:
- Amanet, mori e bukra e dheut,
po kjo vashë n'dorë qysh t'ka ra,
qi ne pahin⁹¹ krejt na paska marrë?!
Syni i saj si syni i zanës,
- 340 balli i saj si balli i hanës,
shtati i saj porsi hala n'bjeshkë,
kurrkund shoqen nën ket diell s'e paska!
- Zoti u vraftë, mori treqind çika,
gja e pashoqe s'asht n'ket jetë.
- 345 Fukare,⁹² e mjera ka qillue,
e ka xanë Pasha i Dumlikës,
por kjo pajë s'ka ku me marrë,
baba dekë e kalbë nën dhe,
nana mbetë rrugash mbi dhe,
- 350 ja ka msy kullën tatës⁹³ krajl,
a s'â send ndoi pare me ja falë.

⁹⁰ me dritë jo të qartë, të zbehtë

⁹¹ pamjen, bukurinë

⁹² e varfër

⁹³ babait

Por ju lani, u pastë Tanusha,
 lani lesh e mos u tallni!
 Askurnja ma s'po e pëvetë,
 355 por po lajnë lesh gurve t'lumit,
 kush po lan e kush po kjan prej dhimet.⁹⁴

Lum për ty, o i lumi zot,
 se ç'do t'bjajë krajlica⁹⁵ n'at Kotorr!
 'I andërr t'vshtirë⁹⁶ e paska pa,
 360 paka n'andërr një tufë berresh,⁹⁷
 tufa ishte treqind delesh,
 n'mjedis t'tufës një uk⁹⁸ të zi,
 uk i zi si 'i dash galan.⁹⁹
 Tremshem grueja konka çue,
 365 fill tu krajli konka shkue:
 - Çou, bre krajli, ty zoti të vraftë,
 se një çikë zoti t'ka falë,
 tjetër djalë n'votër nuk ke
 e qe 'i motmot¹⁰⁰ me sy nuk e ke pa.

⁹⁴ qan prej dhimbjes

⁹⁵ e shoqja e krajlit (mbretit)

⁹⁶ (këtu) të keqe

⁹⁷ bagëti e imët

⁹⁸ ujk

⁹⁹ dash i zi

¹⁰⁰ një vit

- 370 Hypi gjogut, ku t'jet ma i shpejti,
se 'i andër t'vshtirë sonte kam pa.
- Hajre kjoftë, i britka krajli.
- Se ishte çue nji uk Jutbinet
e treqind çikat i kish përda.
- 375 Meiherë krajli asht mërthye,
mirë e shtërngon dorinë¹⁰¹ e mejdanit,¹⁰²
mirë shtërngohet me hekurat e shtatit.¹⁰³
ka marrë rrugën, qi çon te bregu i Tunës.
Treqind çika qi po i njehë,¹⁰⁴
- 380 nji ma tepër qi po i del,
ajo ma e bukura qi m'ishte ndër shoqe.
- Oj Tanushë, lum baba, i ka thanë,
po kjo çikë n'dorë kah t'ka ra,
qi n'dynje¹⁰⁵ shoqen s'e paska?
- 385 - Fukare e ngrata ka qillue,
tata dekë e nana mbetë rrugash,
e ka xanë Pasha i Dumlikës
e pa pajë, qyqja ka ndodhë,
fill ka ardhë e ka msy ty,
- 390 a s'â send ndoi pare me ja falë!
Sa mirë krajli asht pshtjellue!¹⁰⁶
Tash po nisna për Kotorre t'reja,
ti me vedi çikën ke me e marrë!
Ka dhanë emër krajli me bujri:

¹⁰¹ kalë me qime të kuqërreme

¹⁰² (kalin) e luftës

¹⁰³ armorin

¹⁰⁴ numëron

¹⁰⁵ dynja, botë

¹⁰⁶ ngatërruar (këtu: gënjyer)

- 395 - Treqind çikat me u shtërngue!”
 Shpejt meqaret¹⁰⁷ i kanë ngarkue,
 për Kotorr tek janë fillue.
 Asht Tanusha n’t’ mramin rresht
 me Halilin gisht për gisht,
 400 djali m’gjog, vasha n’dori,
 mirë ushtriya qi po i rue.¹⁰⁸
 Kërkund giasë s’po i shofin për me hikun.
 Mbas tri ditsh e mbas tri netsh,
 â kapë çeta te Kotorret e reja,
 405 treqind çika janë shkepë ndër koniqe,¹⁰⁹
 e ka zgjedhë Tanusha ‘i kullë ma t’mirën,
 n’breg të detit, përmbi ‘i shkam,
 dyndhetë ketesh kulla e naltë,
 kërkund shoqen nuk e kishte.
- 410 Treqind hapash kulla e gjanë,
 të tana ballet guri s’lmue,¹¹⁰
 anash krejt guri s’latue,¹¹¹
 latue shkami prej mermerit.
 Aty gurrat¹¹² me u flladitë,
 415 aty kopshti me u mahitë,
 aty velat me velzue,
 me velzue për shpinë të detit.
 Kur po hin njeri n’at kullë,
 me kujtue se ka ndrrue jetë.
- 420 Me Halilin mrendë kanë hi,

¹⁰⁷ kafshë bartëse, për ngarkesë

¹⁰⁸ ruan

¹⁰⁹ konakë (dhoma; shtëpi banimi)

¹¹⁰ guri të lëmuar

¹¹¹ guri të gdhendur

¹¹² burimet

- paskan ndejë tri dit e net,
as kanë hangër, as kanë pi.
- Qysh ja bajmë me kthye n'Jutbinë?
Sa mirë vasha asht kujtue!
- 425 - Me i dhanë gjogut shpinë e detit.
Na po himë m'nji barkë me rrema,
na po himë m'nji barkë me vela;
ti vozit, un drejto velat!
Na çon zoti 'i freski t'hollë,
- 430 na i shtyn velat për Krahinë,
aty n'breg gjogu na pret,
se un drue nanës me i kallxue!
I kanë dhanë gjogut shpinën e detit.
Por ç'ka ba shkina e Kotorrit?
- 435 Kish pa gjogun mjedis¹¹³ valës detit,
fill te krajli kenka shkue.
- Zoti t'vraftë, krajlit i ka thanë,
tash tri dit çika n'Kotorr â ardhë
e as un as ti me sy s'e kemi pa!
- 440 - Hajt sa t'duesh, për n'daç me e pa,
se mue ngaeja kurkund sot s'ma qet!
Sa fort shpejt krajlica gadi â ba!
E ka marrë rrugën e bregut t'detit
për me shkue te kulla e bukur,
- 445 aty m'gjeka kullën xanë.
Sa mirë zanin, shkina, e ka t'hollue!
- Oj Tanushë, lum nana, m'i ka thirrë,
çilma derën 'i herë synin ta shof,
se malli i yt â kah m'çon n'tjetër jetë!
- 450 Â dridhë çika për mbas deret.

¹¹³ në mes

- Po si m'thue, Halil, me ba?
 - Çilja derën, n'bafti¹¹⁴ t'zotit!
 Kurkund zemra s'i ban me shdry¹¹⁵ derën.
 Sa shpejt n'mend i ra çikës edhe 'i fjalë!
 455 Pa ndigjo, lum nana, i thotë,
 po qysh t'dal, e mjera, derën me ta çilë,
 me ket dergjë¹¹⁶, qi shtatin ma ka kputë!
 - Hajt, moj bi, lum nana, i thotë,
 vetë, t'pastë lokja, e re qi kam kanë
 460 e qaso dergje shumherë qi m'ka ra;
 por po t'ap besën e zotit,
 se ty dergjen nana ta ka shndoshë¹¹⁷.
 Por çilm derën e mos m'len me pritë,
 se ti nanën nanë ke për ta pasë!
 465 Â rrejtë¹¹⁸ bija e zemra hiç s'po i rre,
 N'bahti t'zotit, tek ka ra për shkallësh,
 aspak penin doret s'e ka hjekun,
 aspak velin m'anesh s'e ka tretun
 edhe derën nanës ja paska çilun.
 470 Po, por nana s'ish kenë nanë,
 ish kenë bishë qi hate drangujt.¹¹⁹
 Kur ka pa shkina Sokol Halilin,
 â dredhë mrapësht si dredhet gjarpni.
 - Zoti t'vraftë, moj bi, si t'paska vra!

¹¹⁴ fat (si ta nxjerrë fati; në dorë të zotit)

¹¹⁵ shkyç

¹¹⁶ sëmundje e gjatë, lëngatë

¹¹⁷ shëroj

¹¹⁸ është gënjyer

¹¹⁹ hante dragonjtë

- 475 P'a me cuba¹²⁰ kullen e ke mbushë?
Edhe derën e ka shkrepë,¹²¹
fill tu krajli tek â shkue.
- Ke mbarue, Krajli Kapedane!
T'kanë ardhë cubat e Jutbinës
- 480 e ty kullat t'i kanë zaptue,
erzin marrë, çikat shnjertzue!¹²²
- T'u thaftë goja! Ç'je kah thue?
Ka britë t'madhe Shkjau i Kotorrit
edhe ftyra zjarm i paska marrun.
- 485 Shpejt konka shterngue
e e rrethueka krejt bregun e detit
e e ka msye¹²³ kullën e shkamit.
- Hiç s'po i nepet djalit me qindrue.¹²⁴
T'dy për krahit krajli i ka kapun.
- 490 - Si m'shnjertzove kshtu, Tanushë, mjerë baba!
Qysh me ndejë me cuba të Jutbinës?
N'burgje t'fella Haliln e ka ndry,¹²⁵
rrugën e madhe¹²⁶ Tanushës ja ka dhanë.
Qetash udha e marë t'kjoftë, mori bi,
- 495 se kto janë rrugat, qi ke dashtë me marrë!
E ruej¹²⁷ se e msy tjetër derën e shpisë,

¹²⁰ hajdut

¹²¹ përplasur

¹²² çnderuar

¹²³ sulmuar

¹²⁴ të bëjë qëndresë

¹²⁵ e ka kyçur

¹²⁶ e ka dëbuar

¹²⁷ kujdes

- se babës e vedit ja ke mbyllë me ferrë!
 Qatherë vajin ka marrë çika e rrugën,
 ka marrë gjamën¹²⁸ e fort po gjamon,
 500 krejt e mjeron rrugën, kah po shkon.
 Kanë dalë gjindja¹²⁹ me veshtrve ata vaj,
 as me iu avitë¹³⁰ kurrkush nuk po guxon,
 kaq rojë t' madhe krajli i kishte vu.
 Kur ka mrrijtë te kryet e Kotorrit,
 505 mirë p'e ndalë Jovani e p'e pvetë.
 - Ç'â kta vaj, Tanushë, lum motra, i thotë,
 se kso britmet kurr nuk kemi ndi!
 Ktheu njisherë e t' himë mbrendë në shpi,
 ty dishka po deshtka sot me t' gjetë!
 510 - S'ke pse mton¹³¹, Jovan, për me dredhue,
 rob kanë xanë Halilin e Mujit
 e mue rrugat tata m'i ka dhanë,
 ma për t'gjallë te shpija mos me kthye!
 - Po ty, bi, hjeksinë¹³² kush ta ka ba?
 515 - At mos pritsha, Jovan, me kanë!
 Nana qi m'paditi.
 Por amanet, Jovan, ta paça lanë,
 një fjalë Mujit tu dera me ja çue,
 qi me i ra mbrapa Halilit sa ma parë,
 520 ndryshej djali n'burgje t'u ka kalbë!
 Mirë Jovani e ka drejtue:
 - Unë Mujit shtek as gjurmë s'i di,

¹²⁸ vajtim me britma (në rast vdekjeje)

¹²⁹ njerëzit

¹³⁰ t'i afrohen

¹³¹ kërkon

¹³² dredhinë (tradhtinë)

- por e ka ksajt¹³³ nji bij Krahinet,
 e ka kullën shi në krye t'Kotorrit,
 525 derën e re, t'ndreqme sivjet.
 Fill tu dera Jovani e ka përcjellë
 e tu dera Gruen e paskan hasë,
 kah po kthete me bulirë¹³⁴ prej kronit.
 - Shka t'ka gjetë, Tanushë-motra?
 530 - Mue m'ka gjetë shka mos t'gjetët kushi:
 Tata rrugat m'i ka dhanë,
 derën e shpisë ma mos me e msye,
 rob m'kanë xanë at Halilin e Mujit;
 tutem¹³⁵, djali ka sharrue,
 535 po s'erdh Muji për me e pshtue.¹³⁶
 Grue prej fisit qi kish kanë.
 Sa meiherë ja shndoshka zemrën:¹³⁷
 - Qi n'kjoftë Muji i gjallë e për të gjallë,
 sot tri dit t'ka pri me qitë kunorë.¹³⁸
 540 E ka gjetë nji njeri beset,¹³⁹
 meiherë Mujit natën ja ka nisun.
 N'nesret nadje¹⁴⁰ djali â kapë tu kulla,
 nji kah nji krejt punët ja kallxon Mujit.
 T'madhe burri paska nisë me qeshë:
 545 - A t'kam thanë, taraku i Kotorrit,
 se Kotorret kanë me ta hangër kryet!

¹³³ në këtë anë

¹³⁴ bucelë

¹³⁵ kam frikë

¹³⁶ shpëtoj

¹³⁷ (këtu) i jep zemër

¹³⁸ do të martojë (do të verë kurorë)

¹³⁹ njeri të besës

¹⁴⁰ mëngjes

- Mos me m'ardhë marrja e Jutbinës,
 tybe n'zotin kambën nuk e luejta!¹⁴¹
 Â dalë trimi në beden t'kullës,
 550 me 'i kushtrim ka thirrë Jutbinë e Krahinë:
 - Për një punë, qi sot ka ndodhë,
 "kushtrim, djalë, për me çetue!"
 Meiherë trimat kenkan mbledhë.
 - Hajre, Mujë, kanë qitë agët e kanë thanë.
 555 - S'kam shka u thom, more agët e mij,
 veç m'koriti¹⁴² Sokole Halili!
 E kanë xanë mbrendë në Kotorre t'reja,
 qi tybe n'zotin mbrapa n'i bie,
 mos me m'ardhë marrja e Jutbinës!
 560 Me u shtërngue, burra, si t'mundi,
 se dita e dekës ma e vshtirë ndryshej nuk vjen!
 Treqind agët mirë janë shtërngue,
 kanë ba ashtat trimat me ushtue,
 kanë ba lumet trimat m'u turbllue,
 565 kanë ba gjogat trimat me flurue¹⁴³
 e t'janë kapë te Kotorret e reja.
 N'shevarinë¹⁴⁴ t'detit kur kanë ra,
 npër ranë t'detit Muji i ka shpërda:
 - Ver me gojë mos guxo kush me ba!
 570 Sa mirë agët janë mshehë e t'gjith pa za po rrijnë.

Të lumët na për zotin t'lumin,
 se shumë njeri kenka mbledhë

¹⁴¹ (këtu) Po të mos turpërohej Jutbina, për zotin, nuk e luaja as këmbën.

¹⁴² më turpëroi

¹⁴³ të fluturojnë

¹⁴⁴ ranishtë

- ndër ato Kotorre t'reja!
 Me kushtrim krajli i ka thirrë,
 tanë Kotorri tu kisha janë ra.
 Ditë e dielle si m'kish qillue,
 n'mjedis t'logut nji djalë i ri,
 hekrat duersh, bugagitë¹⁴⁵ kambësh,
 aj asht Halil Aga i zi,
 575 mbarë Kotorret me ta qi po qeshen.¹⁴⁶
 Mbet e i foli Krajle Kapedani:
 - A p'e shef, Halil, dekën me sy?
 Kurr ma ngusht, Halil, a thue, je kanë?
 Sa kuvend burrash djali paska shtrue:
 580 - Pa nigjo, more Krajle Kapedane!
 S'â ngusht njeri deri n'ditë të dekës,
 Deka vjen mbas mikut t'pre,
 deka vjen mbas besës s'thyme,
 a 'i kue¹⁴⁷ bukë mos t'kesh për mik.
 585 Sa ma ngusht, krajli, qi ka kanë,
 qaq ma lirë zoti ma ka ba!
 - Fjaln e mbrame, n'e paç, për me folë,
 se ty jeta m'njat hu t'u ka sosë!¹⁴⁸
 - Zoti t'vraftë, bre Krajle Kapedani,
 590 se zoti e di, per kâ e ke ngulë at hu!
 Pesë dekika liri për me m'dhanë!
 Tjetër t'mirë ne t'parët nu' na kanë lanë,

¹⁴⁵ prangat e këmbëve

¹⁴⁶ po tallen

¹⁴⁷ kore (buke)

¹⁴⁸ përfunduar

- kurnja nesh¹⁴⁹ veç mos me dekë në t'shtrueme,¹⁵⁰
 por me shpata m'u pre tuj këndue.
- 595 Sa burrisht krajli e ka çue!
 - Gjithë sa t'duesh, Halil, me këndue!
 Edhe duert mirë ja shpengojnë,¹⁵¹
 ja kanë dhanë lahutën n'dorë.
 Kurkush djalin vesht s'und¹⁵² e ka marrë,
- 600 krejt p'e këndon kangën n'gjuhë të parve:
 "E kshtu drita e mbrame¹⁵³ m'paska ardhun - o!
 Dielli xanë e majet xanë!
 Ku e latë ndoren, more diell?
 Ku e ke ndoren, mori zanë?
- 605 P'a kjo â besa, qi m'patët dhanë?
 A po m'gjegjesh, more diell?
 Pash njat dritë, qi t'flakron n'ballë,
 amanet ta paça lanë,
 amanet për t'mramen herë!
- 610 Kërkoe bjeshkën krep e m'krep,¹⁵⁴
 kërkoi mrizet¹⁵⁵ gjithku janë,
 ndezi ashtat anemanë,¹⁵⁶
 zirjau¹⁵⁷ gjumin orve n'mal,
 zanës s'madhe falëmeshndet,
- 615 thuej:"Halili qetash mbet!"
 Ka flurue një zog prej malit,

¹⁴⁹ askush prej nesh

¹⁵⁰ në shtroje; në shtrat

¹⁵¹ çlirojnë

¹⁵² nuk

¹⁵³ e fundit

¹⁵⁴ majë më majë

¹⁵⁵ vendet e pushimit

¹⁵⁶ anembanë

¹⁵⁷ ua nxirr

- u ndal Zogu n' degë të një ahit.
 - Amanet, more zogu i malit,
 a ke flatra me flutruet?
- 620 Pash njat degë, ku rri pushue,
 falëmeshndet Gjeto Basho Mujit!
 E ate gjumi n'e pastë xanë,
 kurr kryet shndosh-o mos e çoftë!
 Për n'kjoftë bjeshkve kah çeton,
- 625 kurr te shpija shndosh mos voftë!
 E për n'kjoftë kund ksajt tuj ndi,¹⁵⁸
 kurr ma ngusht vedin s'e di!
 Qaty Muji për fushë â dalë
 e e ka ba një piskamë¹⁵⁹ t'madhe,
- 630 janë shemë kullat der' n'themele!
 E t'â trandun¹⁶⁰ deti me hi mbrendë,
 kanë gjimue malet, si për mot t'lig,
 kurrnja trimat nuk p'e lanë me hikë.
 Luftë e rrebtë aty qi po bahet,
- 635 me dhambë trimat duen shoshojnë me shkye,
 me dhambë gjogat duen shoshojnë me marrë.
 Notojnë kurmat¹⁶¹ fellë në det,
 notojnë trupat nëpër gjak,
 hiç s'po lodhet Gjeto Basho Muji.
- 640 Sa fellë trimi m'paska hi!
 - Ruej, bre Mujë, se krajlin po ma çartë,¹⁶²
 fort ka britun Sokole Halili,
 zgidhmi kush prangat prej dore,

¹⁵⁸ duke dëgjuar

¹⁵⁹ britmë

¹⁶⁰ është tundur

¹⁶¹ trupat

¹⁶² po ma prish, vret

se kam ba be n't'lumin zot,
 645 qe ky hu shpirtin me ja marrë!
 Muji djalin e ka shpengue.
 Â turrë djali si i tërbue,
 gjallë me dorë krajin ka xanë,
 Me shpinë n'hu ditt i mbaroi.
 650 Qatherë burrat kanë rrokë unat,¹⁶³
 Shpejt qyteti ka marrë zjarr,
 Ka marrë zjarr krejt n'fund e n'maje.
 Sa fort Muji m'asht tërbue!
 Aspak dhimbë trimi s'po ka,
 655 As për kulla qi rrenohen,
 As për t'dekun qi shkrumbohen,
 As për fmij mbrendë kah po digjen.
 Tri herë dielli ka pranue,
 Tri herë hana ka ague,
 660 Kurkund zjarmi me pushue.
 Kur ka ba trimi me dredhë,
 Kenka sjellë prej Kotorresh t'reja:
 - A po ndieni,¹⁶⁴ mori troje të rrenueme?
 Drumi i juej për tokë e det.
 665 Kushdo t'pvesë për tokë e det:
 "Po pse kraji u ka lanë shkret?"
 Trathtoi binë, thoni, nana e vet!
 Ka nxjerrë Mujin vllan e vet!
 Muer Halili 'i vashë mbetë shkret!

670

¹⁶³ urët (e zjarrit), pishtarët

¹⁶⁴ A po dëgjoni?

Kënga “Martesa e Halilit” iu është transmetuar Etërve françeskanë shkodranë prej rapsodit Mëhill Preka nga Curraj i Epërm (Tropojë) dhe është botuar në veprën “Visaret e Kombit II”, në vitin 1937¹⁶⁵. Botimi i dytë: Folklor shqiptar II, Epika legjendare (Cikli i kreshnikëve), Vëllimi i parë, Tiranë 1966.¹⁶⁶

¹⁶⁵ Palaj, B.; Kurti, D. - Visaret e Kombit II, Tiranë, Shtypshkronja Nikaj, 1937, fq 23-41

¹⁶⁶ Haxhihasani, Q. – Folklor shqiptar II, Epika legjendare (Cikli i kreshnikëve), vëllimi I, Tiranë 1966, fq 71-86